

๑๓. เรื่องนางสุมนาเทวี ฯ (๑๓)

๑. พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภนางสุมนาเทวี ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า **อิธ นนุทติ เปจฺจนนุทติ** เป็นต้น ฯ

๒. ความพิสดารว่า ภิกษุสองพันรูป ย่อมฉันในเรือนของอนาถปิณฑิกเศรษฐีในกรุงสาวัตถีทุกวัน ในเรือนของนางวิสาขามหาอุบาสิกา ก็เช่นนั้น ฯ ก็บุคคลใด ๆ ในกรุงสาวัตถี เป็นผู้ประสงค์จะถวายทาน บุคคลนั้น ๆ ต้องได้โอกาสของท่านทั้ง ๒ นั้นก่อนแล้ว จึงทำได้ ฯ ถ้ามว่า เพราะเหตุไร ฯ ตอบว่า เพราะคนอื่น ๆ ถ้ามว่า ท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐีหรือนางวิสาขามาสู่โรงทานของท่านแล้วหรือ เมื่อเขาตอบว่า ไม่ได้มา ย่อมติเตียน แม้ท่านอันบุคคลสละทรัพย์ตั้งแสนแล้วทำว่า นี่ชื่อว่าทานอะไร

๓. เพราะท่านทั้ง ๒ นั้น ย่อมรู้จักความชอบใจของภิกษุสงฆ์และกิจอันสมควรแก่ภิกษุสงฆ์ ฯ เมื่อท่านทั้ง ๒ นั้นอยู่พวกภิกษุย่อมฉันได้ตามพอใจทีเดียว ฯ เพราะฉะนั้น ทุก ๆ คนที่ประสงค์จะถวายทาน จึงเชิญท่าน ๒ นั้นไป ฯ ท่านทั้ง ๒ นั้น ย่อมไม่ได้เพื่อจะอังกาสภิกษุทั้งหลายในเรือนของตน ด้วยเหตุนี้ ฯ

๑๓. สุมนาเทวี วตฺถุ ฯ

๑. “อิธ นนุทติ, เปจฺจนนุทติติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต สุมนาเทวี อารพฺภ กเถสิ ฯ

๒. สาวตฺถิยํ หิ เทวสิกํ อนาถปิณฑิกสุสฺส เกเห เทว ภิกฺขุสฺสหฺสฺสานิ ภูณฺชนฺติ, ตถา วิสาขาย มหาอุปาสิกาย ฯ สาวตฺถิยญฺจ โย โย ทานํ ทาทูกาโม โหติ; โส โส เตสํ อูภินฺนํ โโอกาสํ ลภิตฺวา ว กโรติ ฯ “กัการณฺตาติ ฯ “ตฺมฺหากํ ทานคฺคํ อนาถปิณฑิกอวา วิสาขา วา อคฺตาติ ปุจฺฉิตฺวา, “นาคตาติ วุตฺเต, สตฺสหฺสฺสํ วิสฺสชฺเชตฺวา กตทานมฺปิ “กั ทานํ นามตฺนฺติ ครหฺนฺติ ฯ

๓. อุภปิ หิ เต ภิกฺขุสงฺฆสฺส รุจฺฉิยฺจ อญฺจน-วิกฺกิจฺจานิ จ ชานนฺติ ฯ เตสุ วิหรนฺเตสุ, ภิกฺขุ จิตฺตานูรูปเมว ภูณฺชนฺติ ฯ ตสฺมา สพฺเพ ทานํ ทาทูกามา เต กเหตุวา กจฺจนฺติ ฯ อิติ เต อตฺตโน ฌเร ภิกฺขุ ปรีวิสิตฺตํ น ลภฺนฺติ ฯ

๔.เพราะเหตุนั้น นางวิสาขา เมื่อใคร่ครวญว่า ใครหนอ แล จักดำรงในหน้าที่ของเรา เลี้ยงภิกษุสงฆ์ เห็นธิดาของบุตรแล้ว จึงตั้งเขาไว้ในหน้าที่ของตน ๆ นางอังกาสภิกษุสงฆ์ในเรือนของนางวิสาขานั้น ๆ

๕.ถึงท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ก็ตั้งธิดาคณใหญ่ ชื่อมหาสุภัททาไว้ ๆ ก็นางมหาสุภัททานั้น ทำการขวนขวายแก่ภิกษุทั้งหลายอยู่ (และ) ฟังธรรมอยู่ เป็นพระโสดาบันแล้ว ได้ไปสู่สกุลแห่งสามิ ๆ แต่ที่นั่น ท่านอนาถบิณฑิกะ ก็ตั้งนางจุลสุภัททา (แทน) ๆ แม้นางจุลสุภัททานั้น ก็ทำอยู่อย่างนั้นเหมือนกัน เป็นพระโสดาบันแล้วก็ได้ไปสู่สกุลแห่งสามิ ๆ ลำดับนั้น ท่านอนาถบิณฑิกะ จึงตั้งธิดาคณเล็กนามว่าสุมนาเทวี (แทน) ๆ

๖.ก็นางสุมนาเทวินั้น ฟังธรรมแล้ว บรรลุสกทาคามีผล ยังเป็นกุมาริกา (รุ่นสาว) อยู่เที่ยว กระสับกระส่ายด้วยความไม่ผาสุกเห็นปานนั้น ตัดอาหาร มีความประสงค์จะเห็นบิดา จึงให้เชิญมา ๆ ท่านเศรษฐีนั้น พอได้ยินข่าวของธิดาในโรงทานแห่งหนึ่ง ก็มาหาแล้วพูดว่า เป็นอะไรหรือ แม่สุมนา ๆ ธิดานั้นตอบบิดาว่า อะไรเล่า น้องชาย ๆ บ. เจ้าพ่อไปหรือ แม่ ๆ ค. ไม่ไปเพื่อ น้องชาย ๆ บ. เจ้ากลัวหรือ แม่ ๆ ค. ไม่กลัว น้องชาย ๆ แต่พอนางสุมนาเทวี กล่าวได้เพียงเท่านี้ ก็ได้ทำกาละแล้ว ๆ

๔.ตโต วิสาขา “โก นุ โข มม จานเ จตุวา ภิกขุสงฆ์ ปรีวิสิสฺสตีติ อุปฺชาเรนฺตี ปุตุตฺตสฺส ชีตฺรํ ทิสฺวา ตํ อตฺตโน จานเ จเปติ ฯ สฺวา ตฺตฺตฺตา นิเวสเน ภิกขุสงฆ์ ปรีวิสตี ฯ

๕.อนาถปิณฑิกโกปี มหาสุภทฺทํ นาม เชฎฺฐชีตฺรํ จเปติ ฯ สฺวา หิ ภิกขุณํ เวยฺยาวจฺจํ กโรนฺตี ฌมฺมํ สฺสนฺนฺตี โสตาปนฺนา หุตฺวา ปตฺติกฺลํ อคฺมาตี ฯ ตโต จุลลสุภทฺทํ จเปติ ฯ สฺวาปี ตเถว กโรนฺตี โสตาปนฺนา หุตฺวา ปตฺติกฺลํ คตา ฯ อถ สฺมฺนาเทวี นาม กนิญฺจชีตฺรํ จเปติ ฯ

๖.สฺวา ปน ฌมฺมํ สุตฺวา สกทาคามีผลํ ปตฺวา, กุมาริกา ว หุตฺวา ตถารูเปณ อผาสฺสเกณ อาตุรา อาหารูปจฺเจทํ กตฺวา ปีตฺรํ ทญฺจุกามา หุตฺวา ปกฺโกสาเปตี ฯ โส เอกสุมี ทานคฺเค ตตฺตฺตา สาสนํ สุตฺวา ว อาคนฺตฺวา “กึ อมฺมํ สฺมฺเนติ อาท ฯ สฺวา ปีตฺรํ อาท “กึ กนิญฺจภาตีกาติ ฯ “วิปฺปลปฺตี อมฺมาติ ฯ “น วิปฺปลปามิ กนิญฺจภาตีกาติ ฯ “ภายสิ อมฺมาติ ฯ “น ภายมิ กนิญฺจภาตีกาติ ฯ เอตฺตํ วตฺวาเยว ปน สฺวา กาลมกาตี ฯ

๗.ท่านเศรษฐีนั้น แม้เป็นพระโศดาบัน ก็ไม่สามารถจะ
กั้นความโศกอันเกิดในธิดาได้ ให้ทำการปลงศพของธิดาเสร็จ
แล้ว ร้องให้ไปสู่นักพระศาสดา เมื่อพระองค์ ตรัสว่า
คฤหบดี ทำไม ท่านจึงมีทุกข์ เสียใจ มีหน้าอาบไปด้วยน้ำตา
ร้องให้ มาแล้ว จึงกราบทูลว่า นางสุมนาเทวี ธิดาของข้า
พระองค์ ทำกาลละเสียแล้วพระเจ้าข้า ฯ ศ. เมื่อเป็นเช่นนั้น เหตุ
ไร ท่านจึงโศก ความตาย ย่อมเป็นไปโดยส่วนเดียวแก่สรรพ
สัตว์ มิใช่หรือ ฯ

๘.อ. ข้าพระองค์ทราบข้อนั้นพระเจ้าข้า แต่ธิดาของข้า
พระองค์ถึงพร้อมด้วยหิริและโอตตปปะเห็นปานนี้ ในเวลาจน
ตาย นางไม่สามารถคุมสติไว้ได้เลย บ่นเพื่อตายไปแล้ว ด้วย
เหตุนี้ โทมนัสไม่น้อย จึงเกิดแก่ข้าพระองค์ ฯ

๙.ศ. มหาเศรษฐี ก็นางพูดอะไรเล่า ฯ อ. ข้าแต่พระองค์ผู้
เจริญ ข้าพระองค์เรียกนางว่า เป็นอะไรหรือ สุมนา ที่นั่น นาง
ก็กล่าวแก่ข้าพระองค์ว่า อะไร น้องชาย แต่นั้น เมื่อข้าพระองค์
กล่าวว่า เจ้าไปหรือ แม่ ก็ตอบว่า ไม่เพื่อ น้องชาย เมื่อข้า
พระองค์ถามว่า เจ้ากลัวหรือ แม่ ก็ตอบว่า ไม่กลัว น้องชาย
พอกล่าวได้เท่านี้ก็ทำกาลแล้ว ฯ

๑๐.โศ โศดาปนุโนปี สมานโ สฎฐี ธีตริ
อุปนุนโสกั อธิวาเสตุ อสกุโกนุโต ธีตุ สวีริกัจจ
การเวตวา โรทนุโต สตุถุ สนตักกั คนตุวา, “ก็ คหปติ
ทุกชี ทุมมโน อสสุมุโข รุทมานโ อากโตสตีติ วุตเต,
“ธิดา เม ฆนุเต สุมนาเทวี กาลกตาติ อาห ฯ “อถ
กสุมา โสจสิ, นนุ สพเพสสิ เอกังสิกั มรณนุติ ฯ

๑๑.“ชานาเมตัง ฆนุเต, เอวรูปา ปน เม
หิโรตตปปสมุปนา ธีตา, สา มรณกาล สตี
ปจจุปฏจาเปตุ อสกุโกนุตี วิปปลปมานา มตา: เตน
เม อนุปกั โทมนสสุ อูปชชตีติ ฯ

๑๒.“ก็ ปน ตาย กถิตัง มหาสฎฐีตีติ ฯ “อหัง ตัง
ฆนุเต ‘ก็ อมม สุมนเนติ อามนุเตสสิ, อถ มัง อาห
‘ก็ กนิญฐภาตีกาติ; ตโต ‘วิปปลปสิ อมมาติ วุตเต,
‘น วิปปลปามี กนิญฐภาตีกาติ; ‘ภายสิ อมมาติ, ‘น
ภายามี กนิญฐภาตีกาติ; เอตตักกั วตุวา กาลมกาตีติ ฯ

๑๐.ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค ตรัสกะเศรษฐีนั้นว่า มหาเศรษฐีธิดาของท่าน จะได้เพื่อกี่หามิได้ ฯ อ. เมื่อเช่นนั้น เหตุไรนางจึงพูดอย่างนั้น ฯ ศ. เพราะว่าท่านเป็นน้องนางจริง ๆ (นางจึงพูดอย่างนั้นกะท่าน) คฤหบดี ก็ธิดาของท่านเป็นผู้ใหญ่กว่าท่านโดยมรรคและผล เพราะท่านเป็นเพียงโสดาบัน ส่วนธิดาของท่านเป็นสกทาคามีนี้ เพราะนางเป็นใหญ่โดยมรรคและผลนางจึงกล่าวอย่างนั้นกะท่าน ฯ อ. อย่างนั้นหรือ พระเจ้าข้า ฯ ศ. อย่างนั้น คฤหบดี ฯ อ. เวลานี้นางเกิดที่ไหน พระเจ้าข้า ฯ

๑๑.เมื่อพระศาสดา ตรัสว่า ในภพอดีต คฤหบดี ท่านเศรษฐี จึงกราบทูลว่า ธิดาของข้าพระองค์ เทียวเปลิดเปลินอยู่ในระหว่างหมู่ญาติในโลกนี้ แม้ไปจากโลกนี้แล้ว ก็เกิดในที่ ๆ เปลิดเปลินเหมือนกันหรือ พระเจ้าข้า ฯ ที่นั้น พระศาสดา ตรัสกะเศรษฐีนั้นว่า อย่างนั้น คฤหบดี ธรรมดาผู้ไม่ประมาท เป็นคฤหัสถ์ก็ตาม เป็นบรรพชิตก็ตาม ย่อมเปลิดเปลินในโลกนี้ และโลกหน้าแท้ ดังนี้แล้ว ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๐.อด นั ภควา อาห “น หิ เต มหาเสฏฺฐิ
ธิดา วิปฺพลปฺตีติ ฯ “อด กสฺมา เอวมหาติ ฯ
“กนิฏฺฐตฺตาเยว; ธิดา หิ เต คหปฺติ มคฺคผลหิ ตยา
มหลฺลิกา; ตฺวํ หิ โสตาปนฺโน, ธิดา ปน เต สกทา
คามินี; สทา มคฺคผลหิ มหลฺลิกตฺตา ตํ เอวมหาติ ฯ
“เอวํ ฆนฺเตติ ฯ “เอวํ คหปฺตีติ ฯ “อิทานิ กุหิ
นิพฺพตฺตา ฆนฺเตติ ฯ

๑๑.“ตฺถิตถวเน คหปฺตีติ วุตฺเต, “ฆนฺเต มม
ธิดา อิธ ฌาตกานํ อนฺตเร นนฺทมานา วิจริตฺวา อิโต
คนฺตฺวาปี นนฺทนฺนฺจฺจเนเยว นิพฺพตฺตาติ ฯ อด นั สตฺธา
“อาม คหปฺติ อปฺปมตฺตา นาม คหฺนฺจฺจวา ปพฺพชิตา
วา อิธโลเก จ ปฺรโลเก จ นนฺทนฺตฺติเยวาติ วตฺวา อิมี
คาถมาห

๑๒.ผู้มีบุญอันทำไว้แล้ว ย่อมผลิตเพลินใน โลกนี้
ละไปแล้ว ย่อมผลิตเพลิน เขาย่อมผลิตเพลิน
ในโลกทั้ง ๒ เขาย่อมผลิตเพลินว่าเราทำบุญไว้
แล้ว ไปสู่สุคติ ย่อมผลิตเพลินยิ่ง ๆ ขึ้นไป ฯ

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อิธ ความว่า ย่อมผลิตเพลินใน
โลกนี้ ด้วยความผลิตเพลินเพราะกรรม ฯ บทว่า เปจฺจ ความว่า
ย่อมผลิตเพลินในโลกหน้า ด้วยความผลิตเพลินเพราะวิบาก ฯ บท
ว่า กตปุญฺญो คือ ผู้ทำบุญมีประการต่าง ๆ ฯ บทว่า อุภยตฺถ
ความว่า ย่อมผลิตเพลินในโลกนี้ ด้วยคิดว่า กุศลเราทำไว้แล้ว
บาปเราไม่ได้ทำ ฯ เมื่อเสวยวิบากชื่อว่า ย่อมผลิตเพลินในโลกหน้า
ฯ บทว่า ปุญฺญํ เม ความว่า ก็เมื่อผลิตเพลินในโลกนี้ ชื่อว่า ย่อม
ผลิตเพลิน เหตุอาศัยความผลิตเพลินเพราะกรรม ด้วยเหตุเพียง
โสมนัสเท่านั้นว่า เราทำบุญไว้แล้ว ฯ บทว่า ภิชฺยโย เป็นต้น ความ
ว่า ก็เขาไปสู่สุคติแล้ว เมื่อเสวยทิพยสมบัติ ตลอด ๕๗ โภกียปีบ้าง
๖๐ แสนปีบ้าง ย่อมชื่อว่า ผลิตเพลินอย่างยิ่งในคฤติตบรี ด้วยความ
ผลิตเพลินเพราะวิบาก ฯ

ในกาลจบคาถา คนเป็นอันมาก ได้เป็นอริยบุคคลมีโสดาบัน
เป็นต้นแล้ว ฯ พระธรรมเทศนา ได้เป็นประโยชน์แก่มหาชน
ดังนี้แล ฯ

เรื่องสุมนาเทวี จบ ฯ

๑๒.“อิธ นนฺทติ, เปจฺจ นนฺทติ,
กตปุญฺญโ อภยตฺถ นนฺทติ,
‘ปุญฺญํ เม กตฺถติ นนฺทติ,
ภิชฺยโย นนฺทติ สุคฺคํ คโตติ ฯ

ตตฺถ “อิธาติ: อิธโลเก กมฺมฺนนฺทเนน นนฺทติ ฯ
เปจฺจจาติ: ปรโลเก วิปากนฺทเนน นนฺทติ ฯ กตปุญฺญโติ:
นानปฺปการสฺส ปุญฺญสฺส กตฺตา ฯ อุภยตฺถาติ: อิธ
“กตํ เม กุสฺลํ, อกตํ เม ปาปํ นนฺทติ, ปรตฺถ-
วิปากํ อนฺถนฺทโต นนฺทติ ฯ ปุญฺญํ เมติ: อิธ
นนฺทนฺทโต ปน “ปุญฺญํ เม กตฺถติ โสมนสฺสมตฺตเก
เนว กมฺมฺนนฺทนํ อุปาทาย นนฺทติ ฯ ภิชฺยโยติ:
วิปากนฺทเนน ปน สุคฺคํ คโต, สตฺตปญฺญาสวสฺส-
โกภฺยโย สฏฺฐิจฺฉจ วสฺสสตฺสหุสฺสานิ ทิพฺพสมฺปตฺตํ
อนฺถนฺทโต ตฺถิตฺตฺปุเร อติวิย นนฺทตฺติติ ฯ

คาถาปริโยसानะ พหู โสตาปนฺนาทโย อเหตุํ ฯ
มหาชนสฺส ชมฺมเทสนา สาตฺถิกา ชาตาติ ฯ

สุมนาเทวี วตฺถุ ฯ
